

Een kroniek van keuzes

Biografie van Harry Holla (1904-1992)

Peter Baas

Inhoud

Terug naar vroeger

1. Katholiek reveil

Opgroeien in de katholieke zuil ###
Religieuze reconstructie ###
Radicalisering en identiteit ###
Afscheid van Nijmegen ###

2. Opmaat naar het verzet

De families Aarts en De Gruyter ###
Jeugdig idealisme ###
Balanceren op een koord ###
De rechtsstaat altijd leidend ###
Afscheid van de Unie en De Gruyter ###

3. De 'families van 27 mei'

Een afwijkende stellingname ###
Een eerste waarschuwing ###
Spoedberaad ###
Harrie en Renée van Leeuwen ###
Sonja Bendiks en Richard Braun ###
De Gruyter, Kerkhofs en Jamin ###
Otto Michaelis en Nelly Azijnman ###
Bernard Philips en Map Boas ###
Jacques Bendiks en Johanna Hart ###
Max Cahen en Jet Elion ###

4. Leiding in verzet

Stroomversnelling ###
De illegale pers ###
Spionage ###
Onderduikwerk in Noord-Brabant ###
Kamp Vught ###
De top van het verzet ###
Bevrijding ###

5. Spin in het web

Van toeschouwen naar activisme ###
Bundeling van het verzet ###
Wie arresteert wie? ###
Wie oordeelt over wie? ###
Wie laat wie vrij? ###

6. President van het Tribunaal

Het Tribunaal in 's-Hertogenbosch ###
De eerste sessie ###
Drieduizend dossiers ###
Kritische geluiden ###
Misstanden in Kamp Vught ###
Terug naar '40-'45 ###

7. Een leven vol engagement

Oorlog en gerechtigheid ###
45 jaar vennoot ###
Het maatschappelijk middenveld ###
Herinneringen ###

Noten

Bronnen

Publicaties

Archieven

Afkorting

Terug naar vroeger

Harry Holla slaakt een diepe zucht: 'Ik zou zeggen, geef me nou een maand adem.' Zijn diepe stem met het licht Noord-Limburgs accent op de geluidsband laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Hij is moe en vraagt zijn gesprekspartners om een adempauze. Zijn gesprekspartners zijn twee medewerkers van het Rijksarchief in de Provincie Noord-Brabant, de heren Vriens en Snijders en zij willen net beginnen aan hun vragen over zijn verzetsdaaden in de Tweede Wereldoorlog. De heren zijn het met hem eens en breken het gesprek af met de belofte er misschien nog een keer op een later tijdstip op terug te komen.

De vermoedheid is begrijpelijk. In de uren daaraan voorafgaand hebben de twee mannen Holla een grote hoeveelheid vragen gesteld die hem gedwongen hebben af te dalen in zijn herinneringen aan gebeurtenissen die lange tijd daarvoor in zijn leven hebben plaats gevonden. Het zijn turbulente gebeurtenissen uit zijn studententijd en uit de periode tijdens en vlak na de oorlog.

Het interview vindt plaats in 1972. Holla is dan 68 jaar oud en nog steeds actief als advocaat en partner op een advocatenkantoor in 's-Hertogenbosch. Het is bijna vijftig jaar na zijn afzwaaien als president van het naoorlogs Tribunaal en zijn herstart als venoot bij het advocatenkantoor. Aanleiding voor het interview is het onderzoek naar Arnold Meijer, de omstreden leider van het fascistische Nationaal Front tijdens de Tweede Wereldoorlog. Vriens en Snijders zijn als archivariissen belast met de inventarisatie en becommentariëring van de archieven van Meijer en zijn partij. Om een goed begrip te krijgen van de context spreken ze een aantal sleutelfiguren en Holla is er daar een van. Vriens en Snijders gaan tijdens het interview vooral in op de aanleiding en oorzaken van het ontstaan van dergelijke extremistische stromingen in Nederland en wat de consequenties daarvan zijn geweest na de bevrijding bij de beoordeling van dergelijk 'fout' gedrag.

Ze komen niet toevallig bij Harry Holla uit. Voor, tijdens en na de oorlog is hij meer dan een toeschouwer geweest. Hij is in de jaren waarin hij volwassen werd, betrokken geweest bij een aantal maatschappelijke stromingen waarvan de denkbeelden en opvattingen aanhangers in oorlogstijd tot verzet hebben geïnspireerd, maar anderen juist tot collaboratie met de bezetters. Direct na de oorlog heeft hij de consequenties van dat 'foute' gedrag van collaborateurs moeten wegen en beoordelen

toen hij als president recht sprak bij het eerste Tribunaal van de Bijzondere Rechtspleging in 's-Hertogenbosch. Het maken van afwegingen en het vellen van het uiteindelijke oordeel over keuzes en daaruit voortvloeiend gedrag zijn voor hem geen theoretische exercities. Integendeel, hij kan ze als geen ander afzetten tegen zijn eigen keuzes en gedrag in de oorlog, toen hij zich ontpopt had als daadkrachtig verzetsman en helper van Joodse families; en juist door zijn betrokkenheid bij die vooroorlogse stromingen heeft hij van dichtbij gezien hoe vrienden en kennissen worstelden met de keuzes waarvoor zij zich gesteld zagen.

Als het over die stromingen in zijn jongere jaren gaat, de periode voor de oorlog, dan is de toon van het gesprek vooral beschouwend van aard. Aan het begin van het interview geeft Holla uitleg over zijn tijd en zijn eigen positie daarin: 'Ik volgde het, had er ook wel een oordeel over, maar wel als iemand die met belangstelling toekijkt, zonder actief aan de beïnvloeding en programmavorming deel te nemen.' De rol van de geïnteresseerde buitenstaander. Holla zit dan op zijn praatstoel, gaat in zijn antwoorden diep op de vragen in en probeert in zijn betoog, als welbespraakte jurist, overal de nuance in aan te brengen. Daarmee geeft hij een helder inzicht in de achtergronden, drijfveren en ontsparingen van de partijen waarbij hij in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw betrokken was.

De spanning neemt tijdens het interview wel toe; de vragen van zijn interviewers zijn indringend, persistent en prikkelend en krijgen soms bijna de vorm van een verhoor. Zijn antwoorden worden scherper met soms een ondertoon van lichte irritatie over het gedrag van sommige mensen uit die tijd. De vragen gaan in het tweede deel van het gesprek vooral over zijn betrokkenheid bij wat er zich vlak voor en meteen na de bevrijding (van het zuiden) afspeelde; en in die periode was hij geen buitenstaander, integendeel, hij had een leidende positie in het verzet tegen de Nazi's en direct daarna als een speler die op meerdere fronten bij de wederopbouw van de Nederlandse samenleving actief was. Zijn opstelling doet de toon van het interview veranderen en de interviewers maken het gesprek persoonlijker, zo zijn er meer vragen over zijn directe betrokkenheid bij de Bijzondere Rechtspleging. Het delicate oordeel over wat 'goed' en wat 'fout' is en was – op individueel en institutioneel niveau – de centrale vraag van zijn gesprekspartners, probeert hij met alle macht zo afgewogen mogelijk te houden. Hij weigert in simpele en

scherpomlijnde termen over 'goed' en 'fout' te spreken en probeert te doorgronden waaróm iemand bepaalde keuzes heeft gemaakt. Daar in toont hij zich een ervaringsdeskundige door ook zijn eigen keuzes voortdurend in de tijd en de plaats van die naoorlogse jaren te houden, dus niet te veel te laten beïnvloeden door alle kennis en oordelen die in de decennia erna tot stand zijn gekomen.

Het is niet verwonderlijk dat het gesprek hem vermoeit. Hij moet herinneringen ophalen aan een periode van ruim twintig jaar die vijftig jaar daarvoor is afgerond en dat is geen sinecure. De uitgeschreven tekst van het interview met de archivariissen beslaat niet voor niets meer dan zeventig pagina's. Zoals vaker bij het beroep doen op herinneringen sluipen er feitelijke onjuistheden in, zal hij ongetwijfeld hier en daar zijn eigen rol iets hebben aangedikt of juist hebben afgezwakt, maar het is opmerkelijk dat hij zo evenwichtig, genuanceerd en consistent is in zijn herinneringen. De essentie van wat Holla in 1972 beweert over zijn eigen keuzes en die van anderen is volledig in lijn met wat hij in andere interviews en publicaties in verschillende tijdvakken over dezelfde gebeurtenissen heeft gemeld: het verhoor in de jaren vijftig van de parlementaire enquêtecommissie Regeringsbeleid 1940-1945, een interview in de jaren zeventig met een aantal wetenschappelijk medewerkers van de Katholieke Universiteit Nijmegen of in een serie interviews in de jaren tachtig met de journalist Van Miltenburg, de deskundige bij uitstek van de verzetsgeschiedenis in de regio 's-Hertogenbosch.

Holla kan bij het ophalen van die herinneringen ook teruggrijpen op documenten die hij zelf heeft geschreven, zoals in het herdenkingsboek van het confessionele verzet *Het Grote Gebod*, in een vlammend protest tegen het naoorlogse regeringsbeleid *De Landverrader Vrij?* of in een verslag van een ontmoeting tussen Koningin Wilhelmina en het verzet *Hoe Stephke de Koningin decoreerde* of in de feitelijke overzichten die hij zelf heeft gemaakt van zijn activiteiten voor, tijdens en na de oorlog. Ook in de validatie van zijn herinneringen door andere bronnen blijft zijn verhaal recht overeind en zijn het slechts details die gecorrigeerd moesten worden.

Harry Holla komt in veel publicaties voor, maar deze hebben hem nooit als hoofdonderwerp. De enige biografie – en zeer waarschijnlijk door hem zelf geautoriseerd – is de VWO-scriptie van zijn kleindochter Juultje Holla, getiteld *Op zoek naar je eigen geschiedenis* over de Bijzondere Rechtspleging, dat in een historisch tijdschrift gepubliceerd is.

Uit alle documentatie komt een consistent mens naar voren: een gelovig katholiek, een gedreven anticommunist, een trouw supporter van de rechtsstaat met stevige constitutionele instituties. Een man met grote kwaliteiten: intelligent, eloquent, dapper en vooral niet te vergeten charmant en aardig. Zijn houding en gedrag blijven door de decennia consequent: zeer betrokken bij de wereld om zich heen, onafhankelijk en autonoom in zijn mening en oordeel, en tegelijkertijd een man met de gave van de nuance en een verbinder van partijen die elkaar niet automatisch weten te vinden.

In *Een kroniek van keuzes* is de wereld waarin hij leefde daarom beschreven zo dicht mogelijk bij wat hij zelf dacht en zei, zonder daar, geheel in overeenstemming met zijn eigen opvattingen, al te veel beschouwende, corrigerende of morele oordelen aan te verbinden.

1. Katholiek reveil

Harry Holla is 21 jaar op het moment dat hij in september 1925 zijn studie rechten in Nijmegen begint. Hij behoort tot een van de eerste lichten studenten van de twee jaar daarvoor opgerichte Katholieke Universiteit. Het is een dynamische, hoopvolle periode in Europa en in Nederland, en tegelijkertijd ook een chaotisch decennium met de opkomst van stromingen met verschillende en vaak tegengestelde idealen. De destructieve Eerste Wereldoorlog is nog maar zeven jaar afgelopen en heeft overal op het continent diepe sporen achtergelaten. Hoewel Nederland als neutraal land redelijk ongeschonden uit die oorlog is gekomen, ontkomt het niet aan de reactie op de verschrikkingen van 1914-1918. Daarin overheerst in Europa een bruisend optimisme en is men getuige van een explosie aan creativiteit op allerlei fronten. Het is een periode waarin men streeft naar maatschappelijke en morele vernieuwing en deze heeft zich niet beperkt tot de revoluties van communisten en socialisten, zoals in de Sovjet-Unie. Ook aan de rechterkant van het politieke spectrum zoekt men naar politieke en maatschappelijke vernieuwing omdat de oude structuren van vóór 1914 niet meer voldoen in de ogen van vooral grote groepen jongeren. Als Harry Holla vijftig jaar later terugblijkt, beschrijft hij zijn generatie als volgt: '[Het] gaat over de mensen die in 1902 geboren zijn, in 1914-1918 puber zijn, geen begeleiding hebben, een ingestorte wereld zien en op die puinhopen een nieuw rijk willen stichten.'

Opgroeien in de katholieke zuil

Harry behoorde dus tot die vernieuwingsgezinde generatie. Volledig opgegroeid in de katholieke zuil en zelf zeer gelovig, was het onontkoombaar dat hij zich afzette tegen een vooruitgang op atheïstische basis, zoals voorgestaan door de socialist Troelstra. De reactie daarop van zijn katholieke, conservatieve generatiegenoten was vol hoop en idealisme in de overtuiging dat het allemaal beter kon en moest worden. Hun enthousiasme leidde tot meerdere groepen en stromingen die veranderingen op politiek, cultureel en religieus gebied nastreefden. Harry was in zijn studie jaren in Nijmegen nauw betrokken bij de eigen versie van het 'nieuwe rijk.' Toen hij zijn studie in 1925 begon, was hij een vrome jongeling, een paar jaar ouder dan de andere eerstejaarsstudenten. Hij was op 19 november 1904 in Venlo geboren en had de doopnamen Henri Bernard Sibert gekregen, roepnaam Harry.¹ Opmerkelijk is dat zijn doopnamen niet volgens de standaard Latijnse namen van heiligen zijn geschreven; wel geheel volgens de tradities is het vernoemen naar familieleden. Henri verwees naar zijn opa Henri aan vaderszijde, de naam Bernard naar zijn oma Bernardina aan moederszijde en de naam Sibert naar zijn oom, de oudere broer van zijn vader. In het gezin was Harry, zoals hij in de dagelijkse omgang genoemd werd, de enige zoon en er waren verder drie zussen: de oudste van het gezin, Riet en zijn jongere zussen Anna en Fiet.

Venlo was in die tijd weliswaar de grootste plaats van Noord-Limburg, maar in feite niet meer dan een kleine provincie stad met minder dan 15 duizend inwoners. Gelegen aan de Maas en op de grens met Duitsland, had de stad een groot verzorgingsgebied, maar behoorde het net als de rest van Limburg tot de armste delen van Nederland. Zijn ouders dreven in de Klaasstraat, een van de drukke winkelstraten van de stad, een zaak in luxe (huishoud)artikelen en religieuze voorwerpen. Die laatste producten vonden gretig aftrek in dit gebied waar ongeveer 95% van de bevolking katholiek was en stad en platteland vol stonden met kerken, kloosters, kapelletjes en kruizen. De winkel was begonnen door zijn opa Henri Holla, toen deze niet langer zijn oorspronkelijke beroep van stoombootconductor/veerman uitoefende. (Volgens de familieoverlevering is de naam Holla ook het gevolg van het beroep dat al door meerdere voorvaders aan de oevers van de Maas was gepraktiseerd. Mensen aan de kant attendeerden de veerman op hun aanwezigheid met de roep 'Olla.') Zijn

zoon Frans had in 1898 de winkel overgenomen en vier jaar later, na zijn huwelijk in 1902, hielp ook diens vrouw Henriëtte Schwiep mee in de zaak. Zij was afkomstig uit een bekende Amsterdamse koopmansfamilie die in de hoofdstad statige panden aan de Singel bezat en zelf aan de Amstel woonde. Henriëtte kende Noord-Limburg goed omdat zij een paar jaar niet ver van Venlo op het internaat van Heythuysen had gezeten. Zijn ouders gaven in hun nering doen blijk van ondernemerschap en gingen voortdurend mee met de tijd. Het assortiment veranderde mee met de toenemende mechanisering van huishoudelijke taken, zo blijkt uit de in de lokale kranten geplaatste advertenties. Vader Frans bood in die jaren zijn sterproduct aan: de Weck Sterilisator voor groente en fruit. De religieuze voorwerpen, variërend van kruizen in alle soorten en maten tot heiligenbeelden, bleven de constante factor in het aanbod.

Harry groeide in zijn kinderjaren in Venlo op binnen de instituties en verenigingen van de rooms-katholieke zuil. De school was daarin leidend. De Broeders van de Onbevleete Ontvangenis van Onze Lieve Vrouw, ook wel de Broeders van Maastricht genaamd, waren eind negentiende eeuw naar Venlo gekomen om daar het katholiek lager onderwijs voor jongens op te zetten. Dat resulteerde in het Klein College, in de volksmond de Broederschoeël genoemd. De invloed van de roomse zuil bleef niet beperkt tot het onderwijs. Overal waar hij kwam of waar hij ook maar aan meedeed, kwam Harry meteen onder de invloed van gewijde kerkdienaren die erop toezagen dat de roomse waarden gerespecteerd werden in alles wat er gebeurde. Elke vereniging en elk instituut in de stad had zo'n geestelijke als moderator toegewezen gekregen vanuit de kerkelijke autoriteiten. De religieuze beïnvloeding kwam echt van alle kanten. Zo was hij geabonneerd op *De Roomsche Jeugd*, een wekelijks verschijnend kleuter- en kinderblaadje van uitgeverij Malmberg, dat vol stond met stichtelijke verhalen over gezin, vaderland, moraal en opvoeding. Harry was blijkbaar een betrokken lezer en deed mee met prijsvragen die door het blad werden uitgeschreven. Als hij in de zesde klas van de lagere school zit, wint hij in 1915 een boek vol stichtelijke verhalen. Kortom, er was geen andere wereld dan de katholieke wereld.

In 1917 besloot zijn vader Frans, inmiddels 45 jaar, zijn zaak in Venlo op te heffen. Er volgde een grote uitverkoop, hij bedankte zijn clientèle voor het in hem gestelde vertrouwen

en verhuisde vervolgens naar Oosterbeek in de gemeente Renkum bij Arnhem. De liquidatie van de zaak was klaarblijkelijk niet het gevolg van een faillissement, want de familie nam haar intrek in een mooie villa aan de Schelmseweg. Het gezin Holla bleef daar de volgende tien jaar wonen. Harry zelf woonde op het moment van de verhuizing naar Oosterbeek al enige jaren niet meer thuis, want na het Klein College ging hij als interne leerling naar het gymnasium in het door jezuiteten geleide Canisius College in Nijmegen. Deze schoolkeuze weerspiegelde de ambities van zijn ouders die Harry en zijn zussen de beste opleiding wilden geven. Een opleiding aan het prestigieuze Canisius was een garantie voor een succesvolle carrière. De middenklasse waaruit Harry voortkwam was een nieuwe, belangrijke doelgroep voor de school. De katholieke leiders in het land waren van mening dat hun geloofsgenoten zwaar ondervertegenwoordigd waren in bestuur, wetenschap en bedrijfsleven. Men zag de school daarom als een belangrijke steunpilaar in de katholieke emancipatie zoals deze aan het begin van de vorige eeuw vorm had gekregen. Het Canisius College moest sinds de start in 1900 een kweekvijver zijn van de nieuwe lichte katholieke intellectuelen en leiders. De leerlingen van de school werden beschouwd als de uitverkorenen en voor deze jongens werd veel uit de kast gehaald. Twee derde van de in totaal 550 leerlingen was net als Harry intern op de kostschool. De leraren waren hoogopgeleide paters, experts in hun vakgebied; er heerste een strakke discipline in en buiten de klas, met overal surveillanten die orde, tucht en regelmaat bewaakten.

Harry was een goede leerling en kreeg diverse eervolle vermeldingen aan het eind van het schooljaar, voor vakken als Latijnse vertaling, Frans en Engels met als hoogtepunt een eerste prijs voor Griekse vertaling in de vijfde klas. Al vroeg droeg hij een bril en hij bleef klein in vergelijking met zijn medeleerlingen. Hij compenseerde die 'handicaps' met zijn eloquentie en humor die hij vooral benutte bij zijn rollen in toneelvoorstellingen en bij zijn grappige, getekende portretten van mensen uit zijn directe omgeving.

Het Canisius College was meer dan een traditioneel gymnasium. De godsdienstige, sociale en culturele vorming die Harry en zijn 200 medeleerlingen naast het onderwijs van de paters kregen, heeft bij hem diepe sporen achtergelaten, heeft in hoge mate zijn religieuze opvattingen bepaald en heeft zijn maatschappelijke betrokkenheid sterk bevorderd. Het bes-

te voorbeeld van die invloed was de Mariacongregatie, waarvan de meeste leerlingen van het College lid waren en waarvan Harry ook later tijdens zijn studietijd lid bleef. Het was een voorproefje van de toekomstige leiderschapsrol. De congregatie beoogde de vorming van een lekenapostolaat, de activiteiten die leken moesten ondernemen om het geloof verder te verspreiden. De leden probeerden bijvoorbeeld de dagelijkse communiegang te bevorderen, voerden toneelvoorstellingen op met stichtelijke onderwerpen en organiseerden fancy-fairs om missionarissen in de Tropen financieel te steunen. De Mariacongregatie was complex en hiërarchisch georganiseerd met allerlei secties in een structuur die deed denken aan de klasieke studentenverenigingen. Harry kreeg in zijn laatste jaar de functie van portier en moest in die rol 's ochtends als eerste in de kapel zijn en bijhouden wie wel of niet kwam opdagen. Hij moest als portier 'zijn bediening ter ere van Maria met grote zedigheid en ingetogenheid waarnemen.'

Hij zat in een klas met maar vijftien leerlingen en koos voor de alfa richting. In 1922 behaalde hij zijn diploma, kreeg daarmee toegang tot de universiteit, maar zou daar niet meteen gebruik van maken.

Religieuze reconstructie

Na het behalen van zijn gymnasiumdiploma keerde hij terug naar het ouderlijk huis in Oosterbeek. De militieregisters van de gemeente Renkum zijn vernietigd tijdens de Slag om Arnhem, dus het is niet bekend of hij in de tussentijd misschien in militaire dienst is geweest. Dat is echter onwaarschijnlijk omdat hij begin 1924 buitengewoon dienstplichtig werd verklaard. Het ligt meer voor de hand dat hij in die jaren zijn vader heeft moeten helpen om diens nieuwe zaak op te zetten. Frans Holla had in Oosterbeek een in grote financiële problemen verkerende fabriek overgenomen, de NV Eerste Nederlandse Fabriek voor School- en Kerkmeubelen op de Steijnweg. Het was een van zijn vele ondernemingen en zijn kleinkinderen herinneren zich dat het gezegde 'Twaalf ambachten, dertien ongelukken' op hun opa van toepassing was. Voor Harry is het een prettige tijd geweest waarin hij veel tenniste – zo veel zelfs dat zijn arm naar eigen zeggen langer werd – veel tekende, de natuur verkende en zijn eerste teleurstellende liefdeservaringen opdeed met Jetje Witte. Hij had een vriendenkring met de naam De Schelmen waar ook zijn zus Riet lid van was. Ze speelden toneel en maakten tochten in de natuur.

Toen hij in 1925 begon aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, reisde hij als spoorstudent vanuit Oosterbeek naar Nijmegen; pas na zijn kandidaats ging hij in 1929 op kamers wonen. Het klimaat waarin hij terecht kwam op de Rooms Katholieke Universiteit Nijmegen was anders dan dat op Canisius, ongeacht het feit dat ook hier de geestelijken er grotendeels de dienst uitmaakten. Het verschil was dat niet alleen de leraren het leven en het denken bepaalden, maar dat ook de studenten hun eigen koers wilden en konden bepalen. Daar was op dat moment de ruimte voor in Nijmegen, want er heerste een sfeer van vernieuwing, het was een plek voor dialoog en kritische discussie. Het vooruitgangdenken was dominant. Niet verwonderlijk, want alles was nieuw. De universiteit was de nieuwe loot van de katholieke zuil die in oktober 1923 van start was gegaan, meer dan veertig jaar na die andere bijzondere universiteit in Nederland, de gereformeerde Vrije Universiteit in Amsterdam. In het eerste jaar van de oprichting waren er slechts 189 studenten, 32 hoogleraren en lectoren – van wie acht uit het buitenland bij gebrek aan kwaliteit uit eigen gelederen – die verdeeld waren over slechts drie faculteiten: theologie, letteren & wijsbegeerte en rechtsgeleerdheid. De hoofdafdeling van de universiteit kon nog

gehuisvest worden in een villa in het midden van Nijmegen, maar het aantal eerstejaars nam snel toe. In die rechtenfaculteit trof eerstejaars Harry professoren van naam, zoals de rechtsfilosoof en 'founding father' Hoogveld, de criminoloog Pompe en de staatsrecht deskundige Van der Grinten. De universiteit verkoos een andere strategie dan de Vrije Universiteit. De exclusieve grondslag van de laatste met als motto Abraham Kuypers 'soevereiniteit in eigen kring' was in de ogen van de oprichters in Nijmegen veel te beperkt. De keuze voor de locatie Nijmegen symboliseerde dat. De stad was gekozen omdat het niet boven of onder de rivieren maar ertussen lag, het stond dus open voor iedereen. Natuurlijk moest de katholieke identiteit versterkt worden en, net als bij het middelbaar onderwijs, wilde men de nieuwe katholieke intellectuele elite vormen, maar pluralisme was in de ogen van de oprichters nu eenmaal een gegeven in Nederland en een noodzakelijke voorwaarde voor succes. Er was dus ruimte voor andersdenkenden en hun ideeën. Die beoogde open atmosfeer wordt goed geïllustreerd door de inhoud van de Diesrede in 1923 door de eerste rector magnificus Schrijnen: 'Wij vormen hier [...] geen katholiek getto en willen geen kastegeest, geen separatisme kweken. Geen enkel hoogleraar of andere docent zal eraan denken, afwijkende opinies niet met allen ernst en objectiviteit te bespreken. Voor andersdenkenden zullen wij onze deuren wagenwijd openzetten. [...] Deze universiteit wil niet scheiden, maar verenigen, niet afbreken, maar aanvullen.' Deze openheid naar andersdenkenden en het respect voor de pluriforme samenleving zijn karakteristiek voor Harry Holla's denken geworden en komen voortdurend terug in zijn latere leven. De openheid stond echter voortdurend onder druk, omdat de bisschoppen van Nederland die het hoogste bestuursorgaan, de Sint Radboud Stichting, vormden, nauwgezet het katholieke imago bewaakten. Zij waren minder geïnteresseerd in de wetenschappelijke successen: de vrijheid van wetenschap mocht niet in strijd zijn met de katholieke leer. Bijna alle aan de universiteit verbonden organisaties hadden moderatoren die het morele en religieuze gehalte van de activiteiten scherp in het oog hielden. Die bevoogding van de kerkelijke instanties ging veel studenten veel te ver; Harry heeft er zijn hele leven een hekel aan overgehouden en hij niet alleen. Een deel van de studentenpopulatie koos er openlijk voor het traditionele vrije studentenleven van elders te kopiëren. Het Nijmeegsch Studentencorps Carolus Magnus

waarvan in de eerste jaren alle studenten automatisch lid werden, kende dezelfde studentikoze gebruiken, galafeesten en periodieke uitwassen als elders in het land, uiteraard tot groot verdriet en irritatie van de moderatoren en bisschoppen. Daarnaast was er een groep studenten – een kleine minderheid – die zich afzette tegen dat conservatieve kerkelijke gezag maar zich ook kantte tegen het in hun ogen decadente studentenleven. Tot die groep behoorde Harry. Dat waren de Heemtrekkers: 'Wij hielden niet van een studentenfeest met mooie danspartijen met alleraardigste meisjes in lange jurken, zelf in smoking gekleed waarbij je dan weer een onderscheid kreeg tussen de upper ten van de kroeg, etc.' Zij wilden vanuit een zuivere en eenvoudige levensbeschouwing de hele culturele beleving van het studentenleven saneren. In eerste instantie kregen hij en zijn kompanen nog lof toegezwaaaid door de toeziende moderatoren, maar die lof werd al snel minder toen de groep de roomse kerk nog veel fundamenteler en radicaler aanviel dan de corpsstudenten met hun tijdelijke, non-conformistische gedrag.

De Heemvaart was begin jaren twintig ontstaan in Delft en kreeg met name onder studenten in het hele land aanhang: 'De wereld winnen voor Christus, een verlangen naar zuiver en bewust leven in Christus, een bewegen naar God, een heemvaren.' De Heemtrekkers zetten oorspronkelijk in op geheelonthouding, maar al snel kwamen daar doelen bij als ascese, zelfverheffing en zelfheiliging. In die zin leken ze op de opkomende socialistische jeugdbeweging AJC. Alcohol was taboe, feesten beperkten zich tot reidansen en recreatie tot wandelen in de natuur. Dat streven naar zuiverheid in gedrag gaf in de tijd dat Harry toetrad tot deze beweging aanleiding tot diverse botsingen met collega-studenten die niets moesten hebben van de morele superioriteit die de Heemtrekkers claimden en die de beweging afdeden als kleinburgerlijk.

Toen de Heemvaart ook verregaande religieuze vernieuwing zocht, was een conflict met het kerkelijk gezag onvermijdelijk. Inspiratiebron voor de groep waren de religieuze idealen van de voor Rome controversiële priester en theoloog Romano Guardini en zijn Quickborn-beweging in Duitsland. In zijn ogen moest de wereld God-waardig zijn, maar evengoed menswaardig: een combinatie van religieuze verdieping en maatschappelijk engagement was daarbij essentieel en die combinatie had Harry al aangesproken tijdens zijn middelbareschooltijd. De Kerk had in de ogen van de

Heemtrekkers beide aspecten ernstig verwaarloosd. De noodzakelijke verandering was dat de Kerk weer midden in de samenleving moest komen te staan waarbij zij zich zou moeten richten op de zorg voor de naaste en op de innerlijke religieuze beleving en dus veel minder gepreoccupeerd zijn met het naleven van de officiële kerkelijke leer met allerlei theologische spitsvondigheden. Liefde voor God en leven als Jezus stonden centraal in hun zuivere en sobere geloofsopvatting. Harry vatte het zelf kort samen: 'Wij wilden de Kerk weer tot de mensen brengen en de mensen bij de Kerk en de franje eraf.'

De groei van de Heemvaart in Nijmegen nam sterk toe toen in 1925 ontgroeningsfestiviteiten volledig uit de hand gelopen waren. Vooral veel vrouwelijke studenten sloten zich aan. Mede dankzij de aanvankelijke steun van een aantal vooraanstaande hoogleraren, zoals Titus Brandsma en Jan Hoogveld, konden zij in Nijmegen vrijelijk opereren en ontwikkelden zij een eigen koers die steeds verder van de officiële leer van de Moederkerk kwam af te staan. De bisschoppen waren logischerwijs minder enthousiast, zeker toen de Heemtrekkers zo ver gingen dat ze zelfs een eigen liturgie ontwikkelden. Het kerkelijk gezag probeerde via het beproefde recept van moderatoren weer meer controle te krijgen, maar de geest was uit de fles.

Harry was actief in de Heemvaartgroep van de Nijmeegse afdeling, maar bleef op de achtergrond en liet de leiding over aan medestudenten, zoals de latere invloedrijke mensen als Jop Pollman (propagandist van de Nederlandse volkscultuur) en Wilberd van der Kallen (hoofdredacteur van dagblad *De Tijd*). Als interacademiaal leider kreeg hij wel contacten met intellectuele kringen buiten Nijmegen, met name in Delft en sloot hij vriendschap met bijvoorbeeld medestudent Quirin Laumans die later getuige bij zijn huwelijk was.

De behoefte aan een reconstructie van het katholieke geloof speelde ook bij groepen buiten de universiteit. Met veel enthousiasme nam Harry in die jaren deel aan de discussies binnen de Gemeenschap, de groep auteurs rond het gelijknamige maandschrift voor katholieke reconstructie. In hun eigen lokaal in Utrecht werden stevige disputen gevoerd door deze jonge, katholieke culturele elite. Holla: 'Sommi-ge herinneringen gaan nog verder terug tot de jaren 1922 tot 1929, de tijd van het opkomen van de Gemeenschap waarin mensen zaten, die ik allemaal kende, Albert Kuyle, Anton van Duinkerken, Albert Helman (Lou Lichtveld). Ik

ging toen vanuit Oosterbeek, waar ik woonde, op de fiets naar Utrecht naar de Oude Gracht waar je Jan Hin, Paul Hin etc. allemaal trof in prettige gedachtewisselingen; die kerels borrelden over van dadendrang voor de zuivere beleving van het Christendom waarvan zij in de toenmalige gevestigde status van de kerk een zekere verwording en gezapigheid zagen, die de katholieke kerk niet deed zijn wat ze in hun ogen behoorde te zijn. Het waren religieus bewogen kerels.'

Zowel de Heemvaart als de Gemeenschap heeft grote invloed gehad op het denken van Harry, vooral op zijn opvattingen over de rol die katholieke intellectuelen moesten spelen in de samenleving. Het volk moest verheven worden door de elite en die moest zodanig leidinggeven aan het volk dat die zijn plaats kon krijgen in de snel veranderende maatschappij. Vijftig jaar later herhaalt hij die mening tijdens het interview met Vriens en Sniijders. Hij stelt daarin dat voor het debat over de inrichting van de samenleving visie- en opinievorming nodig waren en dat kon in zijn ogen alleen maar met en door intellectueel leiderschap. Je kon nu eenmaal niet verwachten dat het vanzelf uit het volk voort zou komen en het debat moest dus geleid worden door de elite van politieke partijen, de vrije pers, etc.: 'De besten des volks moeten het volk leiden, wie het ook zijn, of dat een vakbondsleider is die zich presenteert als leider met gezag van binnenuit, of iemand anders.'

Beide groepen kregen na verloop van tijd te maken met de radicalisering van leden die steeds meer neigden naar standpunten waarin het opkomende fascistische gedachtegoed weerspiegeld werd. De Heemvaart radicaliseerde in de jaren dertig toen het invloedrijke figuren, zoals de Vlaming Van Severen en de priester Van Sante in hun gelederen opnam. Deze twee probeerden de Heemtrekkers in het kamp te krijgen van de extreemrechtse Verdinaso, Verbond van Dietsche Nationaal Solidaristen, waarvan zij de oprichters waren. Harry wilde niet meegaan in deze antidemocratische ontwikkeling, hoewel hij toen zelf zeker zijn kanttekeningen plaatste bij het functioneren van de democratie. De rechtsstaat met al zijn instituties bleef echter voor hem onaantastbaar en hij trok zich dan ook terug uit de beweging voordat deze verder radicaliseerde.

Ook de Gemeenschap ging later gebukt onder interne ruzies over de te volgen koers. Mensen als Albert Kuyle sympathiseerden met het fascisme en werden in hun uitlatingen steeds antisemitischer. Over Kuyle is Harry in

1972 genadeloos: 'Zijn naam is als een etiketje misbruikt en hijzelf – hij was een ijdel man – vond dat wel leuk, blind zijnde voor de politieke consequenties, want mijn zolen zijn politieker dan Albert Kuyle. Hij vond het prachtig dat zijn naam in de krant kwam als degene die ergens tegenaan durfde te schoppen; hij was niet te remmen. Die gespletenheid in de gelederen die ontstaan is door politieke uitwerkingen was erger dan tweespalt.' Die tweespalt ging verder dan de politieke koers, ook in cultureel opzicht was er verschil in inzicht, bijvoorbeeld over de vraag wie of wat leidend zou moeten zijn in de kunst. Harry stelt later dat de radicalen binnen de Gemeenschap vonden dat kunst onderworpen moest zijn aan de normen van het katholicisme, terwijl hij en bijvoorbeeld de schrijver Van Duinkerken hun katholiek zijn juist in de kunst wilden beleven. Hij moest zelf niets hebben van een autoriteit die hem zijn wijze van handelen en denken wilde opleggen alleen vanwege het feit dat het een autoriteit claimde te zijn. Toen het radicalisme overheersend dreigde te worden, wendde Harry zich van de groep af.

Radicalisering en identiteit

Zijn studieresultaten waren goed en hij specialiseerde zich in het privaatrecht, met de beste resultaten in handelsrecht en het kerkelijk recht. In 1928 was hij voor zijn kandidaatsexamen geslaagd en in de lente van 1932 behaalde hij zijn doctoraal, nadat hij vijf maanden eerder daarvoor gedeeltelijk gezakt was. Daarna keerde hij even terug naar het ouderlijk huis dat inmiddels in Tilburg stond. De onderneming van zijn vader in Oosterbeek was blijkbaar niet voldoende succesvol. Reden ook waarom Harry voor een deel in zijn eigen levensonderhoud moest voorzien tijdens zijn studie. Hij bood zich aan als repetitor en hielp collega-studenten met het zich eigen maken van de leerstof. Dat was nodig, want een hoogleraar gaf in die tijd slechts hoorcolleges en bemoeide zich verder niet met het leren door de student. De student kwam pas weer in beeld als deze zijn tentamen bij de professor kwam doen.

Een tweede serieuze verliefdheid diende zich in de laatste studie jaren aan, nu op Maria Mertens, maar ook die relatie is op niets uitgegleden. Zij 'wilde zich aan allen wijden in plaats van één.' In die tijd had hij de alcohol niet meer afgezworen, een bewijs dat de Heemvaart bij hem meer op de achtergrond was geraakt. Op foto's uit die tijd is duidelijk te zien dat Harry het glas niet langer schuwde.

De ambities van vader Frans bleven ondanks de mindere successen groot en dat bracht hem in 1929 naar Tilburg, waar hij de boekhandel Triborgh aan de Stationsstraat had overgenomen, de voorloper van het huidige Gianotten. Harry hielp weer zijn vader en stond met zijn recent verworven titel van meester in de rechten ingeschreven als commissaris van de onderneming. In de zaal die bij de boekhandel hoorde, organiseerden de Holla's allerlei culturele manifestaties, waarbij de nadruk, zo blijkt uit de advertenties, lag op een ontlukend Brabants cultureel zelfbewustzijn.

Dat groeiend regionaal bewustzijn stond symbool voor een ontwikkeling waarin de nieuwe culturele en religieuze idealen steeds meer leidden tot nieuwe, politieke idealen. In de jaren dertig kwam de focus te liggen op een reconstructie van de politieke inrichting van de maatschappij. Harry voelde zich verwant met twee bewegingen die in die jaren dertig een krachtig nieuw geluid lieten horen. Daarin stond de discussie over de verhouding tussen volk en staat centraal, een discussie die overal in Europa woedde en ging over wat nu de precieze grondslag van de nationale staat zou

moeten zijn. Harry had – mede gebaseerd op zijn religieuze opvattingen – duidelijke standpunten. De grondslag van de staat was het volk, maar het moest wel anders dan de Russische revolutie. Het communisme in de praktijk leverde het bewijs dat in die ideologie het volk er uiteindelijk voor de staat is en helemaal niet andersom. Hij zocht de kern eerder in wat de identiteit van de volksgemeenschap is, wat het volk dus samenbrengt. Bij het zoeken naar die identiteit sloot hij zich aan bij het Dietsch Studenten Verbond (DSV) en later bij *Brabantia Nostra*. Leden van beide groepen waren overwegend afkomstig uit het zuiden van Nederland en katholiek. Leden koesterden een groot wantrouwen ten opzichte van de bestaande gezagsdragers, zoals de traditionele kerkstructuur en de Rooms Katholieke Staats Partij (RKSP). Tegelijkertijd voelden de aanhangers van beide stromingen zich als zuidelijk volksdeel in ernstige mate miskend en gemarginaliseerd door het dominante en voornamelijk protestantse Nederland van boven de rivieren. Het zuiden had dat ook over zichzelf afgeroepen en had een nieuw elan nodig. Holla: 'Het speelt zeker een rol, dat wij hier met de Generaliteit te maken hadden. En dan krijg je die katholiek radicale ondergrond, wij kwamen uit de schuilkerken. Brabant was al gekerstend, had al een eigen cultuur en een eigen ontwikkeling ook binnen het Romeinse Rijk, terwijl de geschiedenis van Holland begint met de polderjongens Dirk I, II en III. In de schoolboeken zal men echter niet gauw vermeld zien dat Floris V een leenman was van de hertog van Brabant. Niet zo lang geleden heb ik een hoogleraar in de geschiedenis uit Groningen (een calvinist) een verhaal horen afsteken waarbij doodeenvoudig de hele geschiedenis van beneden de Moerdijk weggelaten werd.' Kortom, er was frustratie en boosheid, en een verandering in de bestaande verhoudingen in het land vereiste een duidelijk eigen identiteit en op basis daarvan een grotere politieke daad- en slagkracht. Harry persoonlijk zocht de gemeenschapszin vooral in de gemeenschappelijke culturele identiteit.

Het DSV paste naadloos in de opkomst van de Groot-Nederlandse gedachte, dat na de Eerste Wereldoorlog het ideaal van een Groot-Nederland, van Dietsland [Nederland, Vlaanderen en Zuid-Afrika, PB] promootte. Met name in Vlaanderen kreeg dit na 1918 veel aanhang, vooral als protest tegen de overheersende invloed van de Franstalige Walen. In dat protest tegen culturele overheersing zocht en vond men medestanders in Noord-Brabant en Limburg. De essentiële voorwaarde was het

onderdeel zijn van een volksgemeenschap, zoals de Vlaming, de Brabander, de Limburger die beleefden. De verbindende factor was de eenheid van cultuur, de eenheid van het denkpatroon en de huidige eenheid kwam dus niet overeen met de bestaande grenzen van de verschillende staten in Europa. De Nederlander in Noord-Brabant en Limburg voelde veel meer verwantschap met zijn katholieke burenen in België dan met zijn calvinistische landgenoten. De gedachte vierde hoogtij dat de meeste staten en hun grenzen arbitrair tot stand waren gekomen en slechts het product van politici, waar de mensen zelf niets over te zeggen hebben gehad. Onvrede met het politieke staatsbestel als zodanig had men in eerste instantie niet, wel met de culturele grenzen, zo concludeert Harry terugkijkend in 1972. Dat veranderde wel. Op initiatief van het DSV werd in 1931 in Nijmegen een Dietse leergang gehouden over de relatie tussen volk en staat. Holla: 'Er waren honderden Dietsers gekomen; dat waren dus niet de staatsrechtelijke Nederlanders, maar zij die door taal, cultuur en geschiedenis als Nederlanders mochten worden aangemerkt. Dat liep tot Noord-Frankrijk toe en ook veel Zuid-Afrikanen waren er. Professoren Geyl en Gerretson spraken er, Hoogveld en Van der Heijden speelden daar een grote rol. Zij probeerden er rechts- en moraal-filosofische grondstellingen te poneren tegen de excessieve gedachtenvorming in Duitsland [door de Nazi's, PB] en de staatsopvatting van de socialisten.' De discussie was opgeschoven en ging niet alleen meer om de culturele dimensie van de gemeenschappelijke identiteit, maar betrof nu de vraag of die volksidentiteit ook een nieuwe staatkundige vertaling moest inhouden. Het zette de zaken en de gemoederen op scherp, zeker omdat in Duitsland en Italië bewegingen aan de macht gekomen waren die het nationalisme en de nationale, 'völkische' identiteit als drijvende krachten hoog in het vaandel hadden.

De fascistische Verdinaso probeerde invloed te krijgen binnen het DSV en dat leidde tot scheuringen. In 1933 was Harry nog lid van het DSV en lid van het bestuur van het Dietse Studentencongres waarvan de organisatie dat jaar toegewezen was aan Nijmegen. Prominente sprekers en diepgravende culturele en politieke discussies stonden op het programma. 'Naast de uittochten en feestelijkheden, zal men zich op velerlei gebied kunnen oriënteren. Gesproken zal worden over de brandende nationale problemen, over letterkunde, toneel, van muziekuitvoeringen zal men kunnen

genieten. Op het programma staan namen van mannen als: Prof. Gerretson, Dr. Dries de Vos, Prof. T. Brandsma, Prof. Pompe, Dr. Jacob en nog enige vooraanstaande Vlamingen. Aarzelt niet om te komen, Uw kennis en inzichten zullen verrijkt worden, terwijl ook de onderlinge gedachteswisseling zeer vruchtbaar zal werken.'

De stad heeft het geweten, er waren grote optochten met veel vaandels en nationalistisch uiterlijk vertoon, maar ook het DSV zelf zal zich het congres van Nijmegen heugen. Tijdens het congres werd de scheuring in de gelederen manifest. Weliswaar nam een meerderheid van de deelnemers een gematigde positie in, getuige ook de ondbelzinnige motie die tegen het oprukkende nationaalsocialisme werd aangenomen. Het congres wilde een duidelijk onderscheid maken tussen de staat en de natie, 'waarbij op de wezenseenheid van de Nederlandse natie, ongeacht haar staatkundige verscheurdheid, de nadruk gelegd werd.' Het jaar erop kwam het tot een definitieve scheuring, werd het DSV pro-Duits en veel leden zullen later toetreden tot de NSB van Mussert of het Zwart Front van Meijer. Harry was er inmiddels niet meer bij betrokken; hij verwierp niet het doel maar wel de middelen: 'Het Diets studentenverbond viel uit elkaar omdat men zag dat er uit het Verbond naast goede, ook kwade gewassen groeiden, wat natuurlijk niet betekent dat die voedingsbodem fout is.' Hij had zijn keuze gemaakt en het was opnieuw zijn diepe respect voor en vertrouwen in de werking van de democratische rechtsstaat, die, ondanks bezwaren, toch veruit te prefereren viel boven de bestaande alternatieve vormen van staatsinrichting. Zowel het communisme als het nationaalsocialisme wees hij daarom categorisch af. Je mag en kunt een mening hebben en ventileren, maar je kunt en mag die niet een ander opleggen was zijn simpele, maar fundamentele opvatting die zijn hele verdere leven herkenbaar bleef in zijn doen en laten. Maar hij was niet onvoorwaardelijk in zijn oordeel, hij vond het noodzakelijk voortdurend de staatsvormen ter discussie te stellen, ook de parlementaire democratie; en voor de voortrekkersrol in die discussie was een relatief kleine elite nodig die de maatschappelijke ordening en verandering uitzette. Wat dat betreft zijn de zaadjes van het Canisius volledig tot ontkieming gekomen, want vijftig jaar later stelt hij: 'Een democratie veronderstelt nog altijd een enorm hoge trap van staatkundige ontwikkeling, en welk volk heeft zo'n hoge staatkundige ontwikkeling dat men kan zeggen dat daar een ideëel gedachte democratie toegepast

kan worden. Die zijn er niet.' Enkel die leidende elite kon de goede werking garanderen.

Brabantia Nostra was de regionale variant van de Groot-Nederlandse gedachte, waarbij Harry, hoewel Limburger, zich zeker thuis voelde. Een andere, meer prozaïsche reden voor zijn betrokkenheid was het feit dat zijn zwager Jef de Brouwer een vooraanstaande rol speelde in de beweging. Ook deze beweging zocht naar de wortels van een culturele identiteit. Katalysator was het tijdschrift *Brabantia Nostra* waarin denkers en kunstenaars de identiteit van Brabant ontwikkelden en propageerden. Het tijdschrift had slechts een beperkte oplage van minder dan 1.500 exemplaren en de abonnees bestonden vooral uit priesters, leraren, onderwijzers, kunstenaars etc., de lokale intelligentsia dus. Voor de grote massa was het blad te abstract en andersdenkenden konden zich niet vinden in het exclusief-katholieke karakter of 'in de opgeblazenheid'. Bij deze beweging waren zeker ook rancune en miskenning een drijfveer. Holla blikt later terug: 'Tot de 80-jarige oorlog is het voor Holland prehistorie en het ronkende karakter van Nederland begint met de bevrijdingsoorlog tegen Spanje. En als je dan weet dat Delft een dochterstad is van Haarlem en Haarlem van Den Bosch, en Den Bosch van Leuven. In deze groep zitten weer veel toonaangevende katholieke kunstenaars en politici die Brabant een eigen identiteit willen geven en zich daarmee afzetten tegen de overheersing door het calvinistische Noord-Nederland.' Het regio-specifieke karakter van Brabant was door de nieuwe tijden met zijn industrialisatie en de komst van 'Noorderlingen' meer en meer aangetast en uitgehold; en dat vereiste tegengas door terug naar de eigen wortels te gaan.

Volgens Harry bestond er een typisch Brabantse saamhorigheid die gebaseerd was op taaleigenheid, eenheid van godsdienst en een gemeenschappelijk cultuurpatroon. Dat betekende niet dat men tegelijk voorstander was van een zelfstandig Brabant of een staatkundig Groot Nederland, ook al werd daarmee geflirt. Holla: 'Daar stond *Brabantia Nostra* qua gedachtewereld dichtbij. In Baarle-Nassau hadden we een kamp met *Brabantia Nostra*. We liepen daar te wandelen, Lucas van Hoek, Pietje Mutsaers, Toon Wijffels en Jef de Brouwer. En toen zei Van Hoek op een gegeven moment: 'Hier leet zogezeet de grens', waarmee hij wilde zeggen dat dat staatkundige helemaal niet belangrijk is.' Juist omdat het geen extreme stellingen betrof, zoals onafhankelijkheid of afscheiding, heeft de beweging

nooit dezelfde impact gehad als bijvoorbeeld de Vlaamse beweging. De erkenning van een regionale identiteit binnen een pluriform Nederland was het credo. Die stellingname stuitte ook op weerstand bij de kerk en de politiek. Het kerkelijk gezag was niet blij met de provinciale verbijzondering, het tastte de universaliteit van de kerk aan; en de politieke RKSP wees de door hen gewenste invloed binnen de partij resoluut af. Later, toen de situatie in Europa snel verslechterde, traden ook in Brabantia Nostra problemen op die vergelijkbaar waren met die in de andere eerdergenoemde bewegingen. Een (relatief klein) deel van de leden voelde grote verwantschap met meer fascistoïde organisaties als Verdinaso of het Zwart Front die in hun programma's wel degelijk afscheiding nastreefden. Anders dan bij de andere groepen hebben dissidenten niet geprobeerd de Brabantia Nostra beweging over te nemen, maar stapten zij simpelweg over. Harry had geen officiële functies binnen Brabantia Nostra en is altijd op afstand gebleven.

In zijn studententijd in Nijmegen voelt hij zich verwant met een aantal bewegingen die uit waren op systeemverandering. De vertaling van het oorspronkelijke idealisme naar politieke en staatkundige hervormingen dwingt hem telkens weer stelling te nemen. Tot driemaal toe heeft hij voor de keuze gestaan of hij een extreme stroming binnen de Heemvaart, Gemeenschap en DSV zou volgen die nu achteraf als 'fout' gekwalificeerd wordt. Hij kiest uiteindelijk steeds voor die partij die het bestaande systeem wil verbeteren en niet voor de partij die het juist wil vernietigen. Veel geestverwanten die het tegenovergestelde doen, worden nog voor de oorlog lid van de NSB of het Zwart Front en blijven in de oorlog heulen met de Duitse bezetter.

Afscheid van Nijmegen

Langzaam maar zeker verschoof rond zijn dertigste de belangstelling van Harry voor theoretiseren over de samenleving naar daadwerkelijk participeren in de samenleving. Hij was afgestudeerd, woonde inmiddels weer in Nijmegen en verdiende nog steeds de kost als repetitor. In zijn vrije tijd zette hij zich vanuit zijn katholieke netwerk ook in voor de buitenlandse ontwikkelingen, schroomde niet allerlei bijeenkomsten te organiseren en was absoluut niet bang om voor publiek op te treden, zelfs niet 'à l'improviste.'

Hij was al vanaf 1925 lid van het 'decadente' Nijmeegsch Studenten Corps Carolus Magnus zoals iedere ingeschreven student daar automatisch lid van was. Ook toen die verplichting niet meer gold, bleef hij zijn hele studietijd lid en zelfs na zijn studie bleef hij erbij betrokken. In 1934 werd Harry namelijk gevraagd als preses van de commissie die het tweede lustrum van het Studenten Corps moest organiseren en hij heeft de uitdaging met beide handen aangenomen. Hij ontwierp het programma en schreef het voorwoord in de lustrumbundel waarbij hij er niet voor terugdeinsde zijn Heemvaart-erfenis te gebruiken. Centraal in de viering moest, in zijn ogen, niet het feest maar de geestelijke verdieping in het ware geloof staan: 'De nadere bepaling van de voordrachten moest logisch ontleend zijn aan ons "Katholiek" student zijn; de inhoud der voordrachten wordt de Waarheid en Betekenis van het Katholicisme voor alle levensgebieden.' Volgens een verslag in de lokale krant maakte hij dat streven een slag concreter in zijn openingstoespraak: 'Bij de inleiding deed de heer Holla uitkomen dat de feestviering een drievoudig karakter draagt. En wel een wetenschappelijk karakter, dat ligt opgesloten in de bovengenoemde wetenschappelijke week. Een studentenfeest waaraan ook de Universiteit deelneemt, wil deze lustrumherdenking tegelijkertijd zijn. In eigen sociëteitsgebouw en in de aula zullen dan ook meerdere reünies gehouden worden. En geestelijk zal het feest culmineren in een pontificale Hoogmis, op te dragen door Z. H. Exc. Mgr. A. Diepen. Voor deze kerkelijke plechtigheid zullen de professoren en studenten gezamenlijk in officiële stoet optrekken om zo als het ware de eenheid te symboliseren der Universitas Catholica.'

De lustrumviering werd een groot succes, Harry trok met zijn programma veel aandacht. Het lustrum stelde hem bovendien in staat zijn relatienetwerk weer verder uit breiden met tegenwoordigers van collega-corpsen en uni-

versiteiten in binnen- en buitenland die als gast waren uitgenodigd. Hoogtepunt van het lustrum was, en geheel in lijn met de serieuze toon die Harry voorstond, niet een groots dansgala, maar het toneelstuk *Salomon* van Joost van den Vondel. De voorstelling werd begeleid met een speciaal voor de gelegenheid geschreven muziekstuk van componist Hendrik Andriessen. Het was een succes en werd hetzelfde jaar nog een keer in Rotterdam opgevoerd. Naast toneel waren er lezingen en parades: 'Muziek speelde, een vlag werd gehesen, Mr. H. Holla, zelf geen student meer en toch nog geen oud-student, hield een toespraak waarna het geheel, in barre zonnewarmte badend, zich begaf naar de Universitaire Aula Major.' Toch bleef Harry vooral op de achtergrond en was het vooral de preses van Carolus Magnus Sasen die in de schijnwerpers kwam te staan.

Na zijn afstuderen in 1932 bleef Harry nog enige jaren in Nijmegen. Hij woonde op de Groesbeekseweg 114 bij een aangetrouwde tante, mevrouw Linssen-Mühren, de weduwe van zijn oom Gerard Linssen, die in een eerste huwelijk getrouwd geweest was met de overleden Maria Holla, een oudere zus van Harry's vader. De weduwe verhuurde in haar grote huis kamers aan studenten en commensalen. Harry kwam bij zijn tante in een uiterst conservatieve en traditionele omgeving terecht. Zij was gelieerd aan allerlei diepreligieuze groepen en haar adres is meerdere malen genoemd als de plek waar het secretariaat van dergelijke lokale groepen gelovigen gevestigd was. Zo was zij onder meer bestuurslid van de Vereniging van Dames der Eerherstellende Aanbidding. Naast zijn repetitorschap werkte hij als secretaris van Piet Mommersteeg, rector van de Sint Anna Stichting, die voorzitter was van de Diocesane Bond De Jonge Werkman van het bisdom Den Bosch, waar Nijmegen onder viel. Harry kreeg via deze Mommersteeg uit de eerste hand inzicht in wat er zich in Duitsland afspeelde, vanwege de vriendschappelijke betrekkingen die de rector onderhield met Heinrich Brüning, de voormalige rijkskanselier en leider van de Duitse katholieke Centrapartij. Deze Duitse politicus dacht begin jaren dertig in eerste instantie nog met de NSDAP van Hitler samen te kunnen werken in de hoop dat het leger Hitler wel in toom zou kunnen houden, maar hij kon zelf iets later ternauwernood aan arrestatie en erger ontsnappen. Op de vlucht en incognito vond hij onderdak bij de familie Mommersteeg in Vlijmen en reisde vandaaruit naar Engeland. Zo ontstond er een uitgebreide briefwisseling tussen Mommersteeg en Brüning; de laatste

keerde regelmatig terug naar Nijmegen, waar altijd een bed in het door de rector geleide bejaardentehuis voor hem klaar stond. Het is duidelijk dat Harry de zorgen over de ontwikkelingen in het buurland meekreeg, wat zijn eigen stellingname met name tegen Nazi's nog meer bevestigde. Harry hield spreekbeurten over allerlei onderwerpen die het politieke systeem raakten en eens te meer gaf hij blijk van zijn redenaarstalent. Een lokale krant rapporteerde: 'Echter werden we al heel gauw tevredengesteld doordat Rector Mommersteeg gezorgd had voor ons een andere spreker te zenden. De heer Holla zou de spreekbeurt vervullen. [...] Inmiddels verscheen de heer Holla, die behandelde het onderwerp Staatsinrichting. Spreker wees erop, dat de Staatsinrichting bestaat uit drie faculteiten nl. Maatschappij, Volk en Staat. Maatschappij wil zeggen: Samenleving. De mens is van nature door God aangewezen om een gezin te stichten. Spreker zette het begrip volk uiteen. Het volk is opgebouwd uit gezinnen. Het volk is door God gewild eveneens het gezin. Voor dit volk is het gezag nodig. Spreker behandelde het gezag voor het gezin. Orde en gezag moet er zijn voor het volk. Een volk onder gezag levende, staat onder Staatsgezag.'

Het werken met Mommersteeg gaf zijn sociale betrokkenheid meer reliëf. De Jonge Werkman stond onder rechtstreekse leiding van de Kerk en moest 'de jongens behorende tot den arbeidersstand, opvoeden en ontwikkelen tot godsdienstige, plichtgetrouwe en bekwame werklieden.' In zijn functie als secretaris organiseerde hij een nationale dag voor de werkende jongeren in 's-Hertogenbosch. Het werd een grote gebeurtenis met veel media-aandacht: een feestdag met een heilige mis met de bisschop, samenzang en stichtelijke toespraken van geestelijken. Het is het slotstuk van Harry's verblijf in Nijmegen. Repetitor kun je niet je hele leven blijven, dus hij ging naarstig op zoek naar emplooi.

De jaren aan de universiteit in Nijmegen hebben grote gevolgen gehad voor zijn persoonlijke ontwikkeling. Het is de periode waarin de pijlers van zijn volwassen persoonlijkheid gegroeid en gevormd zijn: een onafhankelijke visie op geloof, waarin naastenliefde centraal staat en waarbij hij zijn verdere leven afstand blijft houden tot de meer Roomse dimensies van de kerk; een grote maatschappelijke betrokkenheid. Zelf zegt hij daarover: 'Ik volgde het met belangstelling, had er ook wel een oordeel over, maar wel het oordeel van iemand